

Српско археолошко друштво
Музеј Војводине

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

XXXVI СКУПШТИНА И ГОДИШЊИ СКУП

Нови Сад, 30. мај - 1. јун 2013. године

Програм, извештаји и апстракти

Нови Сад 2013

Приредили: Војислав Филиповић и Драгана Антоновић

Издавач: Српско археолошко друштво, Београд и Музеј Војводине,
Нови Сад

За издавача: Драгана Антоновић и Агнеш Озер

Штампа: СЗР Босић, Београд

Тираж: 150

Бесплатан примерак

ISBN 978-86-913229-4-6

Тони Чершков, Завод за заштиту споменика културе Ниш
Гордана Јеремић, Археолошки институт, Београд

РЕЗУЛТАТИ НАЈНОВИЈИХ ИСТРАЖИВАЊА КАСНОАНТИЧКЕ ГРАДСКЕ НЕКРОПОЛЕ У ЈАГОДИН МАЛИ (*NAISSUS*)

Касноантички Наисус, захваљујући изванредном положају на чворишту најзначајнијих трансбалканских путева и чињеницама да је у граду рођен Константин I, који је град свог рођења „ботато украсио“ и да су у њему одседали бројни цареви IV века, доживљавао је значајан друштвени и економски процват, видљив у свим сферама живота града. У таквим околностима развијала се хришћанска заједница, са историјски потврђеним епископима - учесницима Васељенских сабора. Материјални остаци раног хришћанства огледају се у налазу бројних црквених грађевина, хришћанских гробова и гробница, регистрованих на територији града.

Највећи број становника касноантичког Наисуса сахрањивао је своје покојнике на некрополи на месту данашњег насеља Јагодин Мала, на лесном платоу источно од тврђаве, дуж пута за Рацијарију. Некропола, регистрована крајем XIX века, систематски испитивана 30-их, а потом и 50-их и 60-их година XX века, нарочито је добро документована резултатима истраживања спроведеним 2009-2010 и 2012. године. Ископавањима, као и случајним налазима, регистровано је преко 65 зиданих гробница, већи број зиданих гробова, око 300 гробова слободно укопаних покојника, као и пет црквених грађевина, од којих је једна највероватније била повезана са гробом мученика – мартиријумом. Истраживањима је утврђено да се некропола простирала у правцу исток-запад око 2 km, а у правцу север-југ око 600 m. Сахрањивање на некополи вршено је током пуна три века, од IV до краја VI-почетка VII века.

У Јагодин Мали је забележен већи број сахрана у породичним или појединачним гробницама, гробовима, зиданим од опеке, камена и кречног малтера, често малтерисаних унутрашњости. Међу њима се издвајају полуоблично засведене гробнице, најчешће са зиданим улазним делом на истоку и различито обликованом нишом на западном зиду. Регистровано је и пет гробница са аркосолијама, са једном или две калоте. О богатству становника, раних хришћана Наиса, најбоље сведоче гробнице украшене фреско сликарством (гробница са представом крста, раја и апстрактних појава, ликова светих Петра и Павла и гробница са Христовим монограмом на своду).

Археолошка истраживања 2012. године на простору данашње фабрике „Benetton Serbia“ (некадашњи „Нитекс“) - објекат 1А, која су предмет овог рада, била су заштитног карактера, али спровођена на систематски начин. Овим ископавањима обухваћен је источни део ове велике некрополе. Добијени су драгоцени подаци о гробној архитектури и погребном ритусу касноантичких становника Наисуса, нарочито у периоду IV и прве половине V века, како је највећи број од укупно 70 гробних целина са ових истраживања датован. Готово половина гробних целина припада зиданим гробовима и гробницама. Може се претпоставити да су на овом делу некрополе, која се налази у непосредној близини раније регистрованих базилика, сахрањивани имућнији становници Наисуса, највероватније хришћанске вероисповести, чији су гробови оријентисани запад-исток, али где постоје јаке паганске традиције, које се огледају у богатству гробног инвентара (лична опрема покојника: накит од племенитих метала, бронзе, стакла, ћилибара; као и у прилозима у облику керамичких и стаклених посуда). Оваква слика луксуза свакако се уклапа у описе Јована Златоустог, цариградског патријарха 397-402. године, који је критиковао претерану раскош и екстраваганцију својих савременика у свакодневном животу, а која се очито рефлектовала и у сфери погребне праксе, што је најновијим археолошким радовима у кругу фабрике „Benetton“ јасно и потврђено.

Гордана Гаврић, Завод за заштиту споменика културе Краљево
Душан Рашковић, Народни музеј Крушевац

СВЕДОЧАНСТВА РАНОГ ХРИШЋАЊСТВА НА ИСТОЧНИМ ПАДИНАМА КОПАОНИКА

Полазећи од резултата археолошких истраживања три кључна ранохришћанска локалитета, на источним падинама Копаника, *Небеских Столица на врху планине, Дуба* у Малој Врбници и лок. *Градац* у Горњим Левићима, аутори покушавају да сагледају процес насељавања и утемељења хришћанства на овом подручју. На сва три налазишта откривене су ранохришћанске базилике, од којих она на *Небеским столицама* (1800 м надморске висине) има подни мозаик, док она на *Дубу*, у самој подгорини Копаника, има камену декоративну пластику. Подни мозаик се по својим карактеристикама, уклапа у ранохришћанску мозаичку продукцију са територија Дарданије, Македоније и Новог Епира (5/6 век), док фрагменти са *Дуба* представљају локалну варијанту ра-

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

902/904(497.11)(048)
902/904:005.745(497.11)“2013”(063)
902/904:061.2(497.11)(063)

СРПСКО археолошко друштво (Београд).
Скупштина (36 ; 2013 ; Нови Сад)
Програм, извештаји, апстракт : Српско
археолошко друштво, XXXVI Скупштина и
годишњи скуп, Нови Сад, 30. мај - 1. јун 2013.
године / [приредили Војислав Филиповић и
Драгана Антоновић]. - Београд : Српско
археолошко друштво ; Нови Сад : Музеј
Војводине, 2013 (Београд : Босић). - 115 стр.
; 21 cm

Текст на срп. и енгл. језику. - Тираж 150.

ISBN 978-86-913229-4-6
1. Српско археолошко друштво (Београд).
Годишњи скуп (2013 ; Нови Сад)
а) Српско археолошко друштво (Београд) б)
Археолошка истраживања - Србија - Апстракти
COBISS.SR-ID 198527244